

Свездените патеки на нашата антикварност

ПИШУВА: **ВАНГЕЛ НОНЕВСКИ**
vangelnonevski@gmail.com

Во поголемиот дел од епизодите на серијалот *Свездени џаџеки: Војаџер* (Star Trek: Voyager), вселенскиот брод Војаџер и неговиот екипаж се наоѓаат во квадратот Делта, кој во 24. век (кога се случува дејствието на тој серијал) е најодалечениот, најнепознатиот и најмистериозниот сектор од познатиот Космос во тоа време.

Една од епизодите почнува во една многу тегобна атмосфера. Едно утро (според свездено време), целиот екипаж на Војаџер се буди со вознемирувачко сеќавање дека некогаш, во минатото, извршиле геноцид! Меѓутоа, тие забележуваат дека тоа сеќавање, иако им се чини несомнено реално, претходно го немале во својата свест. Единствениот член кој нема такви сеќавања е докторот на бродот, бидејќи тоа е единствениот кој нема човечка (или каква било друга хуманоидна) свест, бидејќи е специјално дизајниран компјутерски програм, во чија меморија не се всадиле такви сеќавања. Капетанот на бродот, амбициозната Кетрин Џејнвеј (Катхрн Јанењас), веднаш почнува со истрагата за причините поради кои кај целиот екипаж се случило такво пореметување на колективната меморија. (Оние што ги следат филмовите и серијалите на *Свездени џаџеки* знаат дека сите екипажи на Земјината Свездена флота секогаш имаат мирољубиви, истражувачки мисии, и дека извршувањето геноцид од нивна страна е нешто што е во колизија со основната идеја на таа класика на филмската научна фантастика.)

Истрагата ќе покаже дека претходниот ден, Војаџер поминал во близина на еден „магичен“ споменик, кој емитува невообичаени сигнали. Имено, на местото во околината на споменикот во минатото се случил геноцид. Родните, потомците и пријателите на жртвите решиле да направат специфичен споменик во знак на паметење, чија главна карактеристика нема да биде физичка монументалност и екстравагантност, туку еманација на вештачки, имплантирани сеќавања кај случајните минувачи. „Магичниот“ споменикот е така конструиран (тој емитува сигнали кои вршат всадување на виртуелна, протетска меморија) што случајните минувачи следниот ден се будат како извршителите на геноцидот.

Се разбира, планираниот споменик на Александар Македонски на плоштадот Македонија нема да емитува таков вид сигнали, иако ми се чини дека некому тоа многу би му одело во прилог. (Среќа што во некои случаи развојот на одредени видови технологија не го претекнуваат до тој степен развојот на свеста.) Ми се чини дека идејата за споменик кој би емитувал протетски сеќавања за геноцид, кај нас може да се разгледува од два аспекта.

Првиот аспект е од позицијата на нарачателите. Нивната идеја е дека никој не смее да врши „геноцид“ врз нашата национална историја и дека власта има обврска неа да ја сочува по секоја цена. Оттаму, сигналите кои би ги емитувал споменикот (во нашиов случај тие ќе бидат само симболични, во недостиг од поусовршена технологија од иднината) би биле национално освестувачки. Тука се работи за примарната функција на спомениците, а тоа е глорификација и овековечување на одредена идеја. Во нашиот случај, тоа е идејата за градење на митолошкиот национален идентитет, како (инаетчиски) одговор на непријателскиот грчки митолошки идентитет. Со самото тоа, примарната цел не е афирмација, туку реакција. Во таа смисла, имам еден предлог. – Пожелна е консултација со

сценаристите на *Свездени џаџеки*, заради размена на искуства во поглед на моќта на спомениците за манипулација со чувствата на оние на кои тие им се наменети – секојдневните посетители. Верувам дека ќе можат (дали ќе сакаат, тоа е друго прашање) да ги упатат како да издејствуваат всадување на што е можно повеќе омраза во срцата и душите на (Пра)Македонецот кон својот заколнат непријател.

Наспроти тоа, вториот аспект (оној од позициите на барем малку разумните) вели дека таквите споменици вршат овековечување (цементирање) на нашата долгорочна перспектива како држава-аспирант. Овековечувањето во овој случај, значи вршење „геноцид“ врз нашата иднина и перспектива. Таквите споменици претставуваат градење на контрапродуктивна, антикварна историја, која според Ниче „умее само да го крепи животот, но не (и) да го создава; затоа секогаш го потценува животот што настанува, бидејќи за него нема никаков инстинкт за разбирање“. А нели е токму тоа најбитното во животот – тој да се создава и унапредува, а не да вегетира и да се крепи? Животот да се создава, да се води сметка за сегашниот и идниот живот, а не инаетчиски да се глорифицира минатиот. Нели треба да се живее, а не да се живурка? Во таа смисла, зборовите на Ниче (напишани во втората половина на 19. век) денес, во нашава историски изместена средина, делуваат мошне пророчки: „Доколку духот на еден народ така закорави, доколку историјата му служи на минатиот живот така што го упропастува сегашниот, доколку смислата за историја веќе не го конзервира животот, туку го мумифицира: тогаш умира стеблото, неприродно и постепено, одозгора надолу, до корењата, за конечно да се исушат и корењата.“

Да се вратиме сега повторно на приказната од *Свездени џаџеки: Војаџер*. На крајот на епизодата, кога командниот врв на Војаџер ќе дознае за магичната функција на споменикот, се јавува клучното прашање: Што да се стори со него? Некој од офицерите ќе предложи да се уништи поради огромните трауми што ги предизвикува кај случајните минувачи, но капетанот нема да се согласи со тоа. Таа ќе рече дека никој нема право да одлучува за судбината на туѓи спомен обележја и дека на тој начин (со нивно уништување) би се избришал дел од сеќавањето за тој немил настан. А таквите споменици служат токму за тоа: да се прости за бруталноста, но не и таа да се заборави. Солomonското решение на Кетрин Џејнвеј се состоеше во поставување знак на предупредување за некои други, идни случајни минувачи, во кое би се објаснило за каков споменик станува збор и дека доколку сакаат да продолжат по истиот пат, тоа го прават на сопствен ризик.

Бидејќи нашата власт не сака да биде тактична (на пример, да почека прво да влеземе во НАТО и ЕУ, а потоа да гради колку сака), претпоставувам дека и денес има некои противници кои сметаат дека споменикот на Александар Македонски (и другите во негова околина) во иднина ќе треба да се урнат. Јас мислам дека не треба. Тие треба да останат како вечно предупредување за иднината. – За никогаш да не се заборави тенденциозноста на која било власт за величање на мртвиот за сметка на живиот и идниот живот! За никогаш да не се заборави дека некој во 2009 година сакал од нашиот амбиент во централното градско подрачје да направи турбо фолк соблекувална! ■